

US AND THEM: OUR EXCLUSIVE RELATIONSHIP WITH HASHEM

The final *משנה* of *ביצה* presents a discussion about the *מוקצה* status of domesticated and undomesticated animals, and the *גמרא* brings a *מחלוקת תנאים* as to how exactly to define these terms. The *גמרא* concludes with the *רבנן*'s response to *רבי*, finishing off with the words *הן* מדבריות.

We're familiar with the notion that a *מסכתא* commonly ends with *אגדה*. Yet, even if we choose to end with a *הלכה*, why is this the appropriate ending? What are we supposed to learn from this discussion as we leave *ביצה*?

An additional aspect of curiosity to examine is the placement of *ביצה* within *מועד*. *סדר מועד* presents an unusual sequence: *ראש השנה* appears after *יומא* and *סוכה*, with *ביצה* positioned between them. Why do we follow this seemingly counterintuitive sequence? The typical explanation is that *סדרים* are primarily arranged in descending order based on the number of *פרקים*. Since *יומא* has 8 *פרקים*, while *סוכה* and *ביצה* each have 5, and *ראש השנה* has 4, this ordering makes sense. However, I believe there might be a deeper reasoning. To explore this, let's consider the last word of *ביצה*, the word *הן*. Though brief, it contains more significance than meets the eye.

As we segue from *ביצה* into *ראש השנה*, the *הן* from the end of *ביצה* plays a more prominent role. The *משנה* in *ראש השנה* begins *הם* *ראשי שנים* *ארבעה*, and *תוספות* immediately notes that sometimes the *משנה* presents lists with the word *הן*, and sometimes the word *הן* is omitted (most notably at the beginning of *קמא*, as we will see). *תוספות* explains that *הן* concludes the idea, but in *קמא* we want to continue by saying that the 4 *אבות* of *נזיקין* are not similar to each other, thus the inclusion of *הן* would be inappropriate. However, in *קמא* *תוספות* take a different approach. *תוספות* themselves say that the inclusion or omission of *הן* is *לאו דוקא*, and the *גליון* in *תוספות* goes so far as to suggest the answer of *תוספות* in *ראש השנה* and reject it. This leads the other *ראשונים* to weigh in on the discussion, with the *בבא קמא* in *רשב"א* and the *ריטב"א* saying, along the lines of *תוספות* in *ראש השנה*, that *הן* is a hard stop, but here the connotation is quantitative; namely, that these are the 4 *ראשי השנה* to the exclusion of anything else. However, in *קמא*, the *גמרא* later tells us that there are more *אבות נזיקין*, so the 4 of our *משנה* do not constitute an exhaustive list.

We find a more fundamental view regarding the nature of these lists among the *אחרונים*. The *דוד* suggests that *הן* indicates a heterogeneous list, where the contents are only related by their titles. For example, when discussing the various types of *ראש השנה*, there is no inherent connection among them other than sharing the same name. *קמא*, by contrast, presents a homogeneous list; the *אבות נזיקין* are linked by more than just their categorization, as the *משנה* highlights their common qualities by referencing the *שורה*. This suggests that when the *משנה* states *זה*, it refers to minor differences, with such distinctions being exceptions. However, the categorization of *אבות נזיקין* underscores a significantly broader principle about the nature of *נזיקין*.

Building on our understanding of the word *הן*, we return to the end of *ביצה*. Although the *בבא קמא* in *מהר"ם* writes that we can't be *מדייק* beyond the scope of *משניות*, perhaps through *דרוש* we can suggest an idea. *ביצה* ends with a discussion on *מוקצה*, a theme that runs throughout the entire *מסכתא*. The word *מוקצה* means "designated"; such items are set aside from use on *שבת* or *יום טוב*, what the *גמרא* calls "הקצאה מדעתו". Every *שמונה עשרה* of *יום טוב* begins with *אתה בחרתנו*—that *ה'* chose us, separated us from the *עולם*, and designated us as His people. In the *מסכתא* focused on *הלכות* of *יום טוב*, the conclusion presents the *השקפה* of *יום טוב*: the obligation of *לרגל* deems us "בייתות"—tied to our home, the *עולמים*. Conversely, other nations are *ביצא כא*: like nomads without spiritual ties. This perspective may also explain the *הלכה* in *ביצה* of *לנכרים*. Although *יום טוב* permits *מלאכה* for food, that permission applies only when

US AND THEM: OUR EXCLUSIVE RELATIONSHIP WITH HASHEM

performing the מלאכה for a Jew. Following our דרוש, perhaps the היתר doesn't extend to non-Jews because they are "מוקצה"—outside the designated group of יום טוב—thus performing מלאכה for them would be אסור, as it contradicts the essence of יום טוב.

Viewing the conclusion of ביצה מסכת through this perspective helps us understand why it directly precedes ראש השנה. The purpose of ראש השנה is to crown הקב"ה as our King. To do so, we must recognize our self-worth and the significance of being His chosen people. With this understanding, we can face the יום הדין with confidence, as בני מרון, each judged individually. We should merit to learn the lessons of ביצה, follow the הלכות of יום טוב diligently, and emerge from יום טוב with a clear understanding of our role and relationship with הקב"ה.

הדרן עלך משילין (פירות) וסליקא לה מסכת ביצה

מקורות**1. ביצה מ-מ:**

משנה. אין משקין ושוחטין את המדבריות, אבל משקין ושוחטין את הבייתות. אלו הן בייתות - הלנות בעיר, מדבריות - הלנות באפר.

...תנו רבנן: אלו הן מדבריות ואלו הן בייתות? מדבריות - כל שיוצאות בפסח, ורועות באפר, ונכנסות ברביעה ראשונה. ואלו הן בייתות - כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר: אלו ואלו בייתות הן, אלא אלו הן מדבריות: כל שיוצאות ורועות באפר, ואין נכנסות לשוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ומי אית ליה לרבי מוקצה? והא בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי: פצעילי תמרה לרבי שמעון מהו? אמר לו: אין מוקצה לרבי שמעון (מ): אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. - איבעית אימא: הני נמי כגרוגרות וצמוקין דמי. ואיבעית אימא: לדבריו דרבי שמעון קאמר, וליה לא סבירא ליה. ואיבעית אימא: לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי - אין מוקצה, אלא לדידכו - אודו לי מיהת היכא דיוצאות ורועות בפסח ונכנסות ברביעה ראשונה דבייתות הן. ואמרו ליה רבנן: לא, מדבריות הן.

הדרן עלך משילין פירות וסליקא מסכת ביצה.

2. ראש השנה ב.

משנה. ארבעה - ראשי שנים הם. באחד בניסן - ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד באלול - ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי. באחד בתשרי - ראש - השנה לשנים, ולשמיטין, וליובלות, לנטיעה, ולירקות. באחד בשבט - ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים: בחמשה עשר בו.

3. תוספות שם

ארבעה ראשי שנים הן - בכל דוכתי תני הן כדאשכחן הכא ובפ' בתרא דשבועות (ד' מט.) ארבעה שומרים הן ובפ' ק' דחולין (ד' יז:): ג' פגימות הן ובפ' אין מעמידין (ע"ז ד' ל.) ג' יינות הן ובפ' כל הצלמים (שם ד' מז:): ג' בתים הן ג' אבנים הן ג' אילנות הן אבל בריש ב"ק (ד' ב.) ושם) תנן ארבעה אבות נזיקין ולא תני הן משום דקאי אבתריה כלומר ארבעה אבות נזיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא במניינא דרבי חייא ורבי אושעיא תני הן.

4. בבא קמא ב.

משנה. ארבעה אבות נזיקין: השור, והבור, והמבעה, וההבער. לא הרי השור כהרי המבעה, ולא הרי המבעה כהרי השור. ולא זה שיש בהן רוח חיים, כהרי האש שאין בו רוח חיים. ולא זה שדרכן לילך ולהזיק, כהרי הבור

US AND THEM: OUR EXCLUSIVE RELATIONSHIP WITH HASHEM

שאר דרכו לילך ולהזיק. הצד השווה שבהן - שדרכן להזיק ושמידתן עליך. וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

5. תוספות שם

ארבעה אבות נזיקין - אית דוכתא דלא תני הן כמו הכא ובגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין ובארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:): ואית דוכתא דקתני הן כדקתני ארבעה שומרין הן (שבועות ד' מט.) וארבעה ראשי שנים הן (ר"ה ד' ב. ושם):

(גליון), וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן כדקתני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא בא אלא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה וקצת קשה דבגמרא מוכח דנחית תנא למניינא מדפריך ותנא דידן מאי טעמא לא תני הני לכך י"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי כפרה, ע"כ).

6. [מהר"ם מלובלין שם

בתוס' בגליון וא"ת אמאי לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן וכו'. וי"ל שלא בא אלא להגיד וכו'. ויש להקשות דלפי תירוץ זה עדיין תקשה הברייתא דבגמרא דשלשה עשר נזיקין וכו' דלא קתני בה לא ראי זה כראי זה ואפילו הכי לא קתני הן. וי"ל דבגליון לא אתי אלא לתרץ המשניות שלא יקשו אהדדי אבל מתנא דברייתא לא קשה ליה מידי משום דאיכא למימר דהכי דרך לישנא תנא דברייתא דבשום מקום אינו שונה לישנא דהן אבל אתנא דמתני' קשה שפיר דהא אשכחן דקתני מתני' ארבעה ראשי שנים הן וק"ל:]

7. חידושי הרשב"א שם

מתני' ארבעה אבות נזיקין כו'. איכא דקשיא ליה אמאי לא תני הן כדקתני ארבעה שומרין הן ד' ראשי שנים הן, וליכא למימר דנמשך אלא הרי השור כהרי המבעה כלומר ארבעה אבות נזיקין לא הרי זה כהרי זה, דהא בשלשה עשר דרבי הושעיא ועשרים וארבעה דר' חייא נמי לא תני הן ולא קתני בהו לא הרי זה כהרי זה, ואית ספרים דגרסי הן וליתא בנוסחא עתיקי ודוקני, וי"ל דתנא לא קפיד בהא, דהא תני נמי ד' מחוסרי כפרה ולא תני ד' מחוסרי כפרה הן. וי"ל דלא גרסינן ליה והדין נותן דכל היכא דתני הן משמע דוקא הן מכלל דליכא אחריני אבל בהני איכא אחריני דר' הושעיא ורבי חייא, והיינו דדייקין עלה בגמ' בשלמא תנא דידן תנא מנינא למעוטי דרב הושעיא, דר"ה נמי מכלל דאיכא דר' חייא אלא דר' חייא מכלל דאיכא מאי ופריך מכלל דאיכא מסור ומפגל, ומאי קשיא לי' מנינא מכלל דאיכא אחריני וכי מנינא דארבעה שומרין וד' ראשי שנים מי איכא אחריני, אלא מדלא קתני הן משמע ליה דאיכא אחריני, ואף על גב דלעתים נקט להו נמי דוקא אף על גב דלא קתני הן כארבעה מחוסרי כפרה.

8. חידושי הריטב"א ראש השנה ב.

ארבעה ראשי שנים הן. פי' הכא דוקא איכא למיתני הן אבל התם בב"ק (ב' א') ליכא למיתני הן, וכן הוא בנוסחי דוקני, וטעמא דמילתא משום דהכא תנא נחת למנינא אבל התם לא נחית למנינא כלל, אדרבה ס"ל דאיכא אבות אחריני טובא אלא דאיהו בעי לאשמועינן שאותן ארבעה שהן נראין מסגנון אחד לא ראי זה כראי זה לגמרי וצריכי למיכתב להלכותיהן, והיינו דאמרין עלה בגמרא בנוסחי דוקני (שם ה' א') מנינא מכלל דאיכא דבי רבי חייא ורבי אושעיא כלומר כיון דלא קתני הן וקתני ארבעה ודאי גלי לן דאיכא אחריני אלא שאלו הד' צריך ללמדנו דלא ראי זה כראי זה, אבל הכא אף על גב דאיכא ראשי שנים אחריני דמודה בהו תנא כדאיתא בגמרא (לק' ז' ב') מ"מ תנא למימני הני נחת דאיך לא בעי למימניהו מטעמא דמפרש בגמרא, ולהכי קתני הן, וכן לשון הגמרא מוכיח דאילו הכא בתר דכילל ותני שהן ארבעה לא פירש מידי אחרינא בדידהו אלא דמני להו בלחוד הי ניהו הני ארבעה אבל התם דבתר דמניניהו איירי ופריש בהו שלא ראי זה כראי זה, ודאי לאו למנינא נחת, ומיהו איכא נוסחי דגרסי התם בגמרא מנינא למעוטי דבי רבי חייא ורבי אושעיא, ולפי ההיא נוסחא משמע לכאורה דתנא למנינא נחת וא"כ התם נמי במתני' גרסי הן והכי איתא בכולהו נוסחי, אבל מה שכתבנו הוא הנכון, עוד י"ל דהא דקתני הכא הן היינו לפי שהם חדשים מקרוב שראשי שנים אלו אינם מפורסמין לכל אלא מחודשים או מדין תורה או מתקנת חכמים, דאילו ראש השנה הברור לכל אינו אלא או תשרי או ניסן שהוא ר"ה לבריאת עולם ולתקופה לפום פלוגתא דר"א ור"י בגמרא, אבל אבות נזיקין דהתם הם נזיקין טבעיים מפורסמים וידועים לכל ולהכי לא מיבעי למיתני בהו הן.

US AND THEM: OUR EXCLUSIVE RELATIONSHIP WITH HASHEM

9. נחלת דוד בבא קמא ב.

משנה ארבעה אבות נזיקין כו'. עיין תוס' שם ד"ה ארבעה דהעלו דאית דוכתא דתני הן ואית דוכתא דלא תני הן, ודברי התוס' במס' ר"ה (ב, א) המה סותרים לדברי התוס' דהכא, דהתם אסקו התוס' דבכל דוכתי צריך למיתני הן רק הכא לא תני משום דקאי אלא הרי, ודבריהם אינם מובנים דאכתי לא תירצו כלום ממחוסרי כפרה אמאי לא תני התם הן.

ולולי דבריהם היה נראה לפי עניות דעתי ליתן טעם אמאי דלא תני הכא ובמחוסרי כפרה (כריתות ח, ב) הן והוא, דלא שייך למיתני הן רק היכא דמחולקים בדיניהם ובהלכותיהן ולא יתאחדו רק בשיתוף השם לבד, כמו ד' שומרים הם (שבועות מט, א) דמפרש במתניתין גופיה שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם הכל נושא שכר והשוכר כו', לזה אמר ד' שומרים הן פירוש ד' שומרים הן שדיניהם חלוקין זה מזה וכמו דמפרש והולך שומר חנם וכו', וכיון דאינם שווין רק בקריאת השם לבד לזה תיכף ששנה ד' שומרים תני הן כאילו יאמר בזה המה שווים שקריאת שם שומרים שייך בכולן אבל בדיניהם המה נפרדים זה מזה, וכן ג' בתים הן (ע"ז מז, ב), ג' אילנות הן (שם), ג' פגמות הן (חולין יז, ב), ד' ראשי שנים הן, בכולן אין דינו של זה כדינו של זה, דזה ראש השנה למלכים וזה לשמיטין וכו', וכן גבי פגמות, דפגמת אוזן בבכור הוא לענין לשחטו במדינה, ופגמת עצם בפסח לעבור בלאו דעצם לא תשברו, ופגמת סכין לנבל הבהמה בשחיטתו, וכן בבתים ואילנות מפרש ג"כ במתני' התחלקות דיניהם זה מזה, וכן במס' כלים פרק כ"ד בכולה פירקין תני הן עיין שם, דוק ותשכח בכל הנך דוכתי דמיתני התוס' במס' ר"ה דתני הן ותמצא כן, משא"כ במחוסרי כפרה כיון דאין חילוק בדיניהם והמה שווין זה לזה מכל צד לא שייך למיתני כלל הן, וכן הכא גבי ד' אבות נזיקין אף דבאמת המה חלוקין בהלכותיהן, מ"מ במתני' לא נחית להכי דהא תני במתניתין לא הרי וכו', ובגמ' (ה' ע"ב) מסיק בכולהו כי שדית בור ביניהו כו' אתו כולהו וכו' רק דאיצטריכו להלכותיהן, וא"כ במתני' דתני לא הרי לא נחית עדיין לחילוק הלכותיהן רק דתופס המשנה [משום יגדיל תורה ויאדיר כמ"ש התוס'] עתה כאילו המה שווין בהלכותיהם, ולכך לא תני הן כמו במחוסרי כפרה, והך לא הרי דתני אינו חילוק דינים רק חומרות בסברא ובדינם נקט במתניתין כאילו הם שווים ולזה לא שייך למיתני הן, כן נראה קצת ליתן טעם ע"ז וק"ל.

10. ביצה כא-כא:

דתניא: אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ממשמע שנאמר לכל נפש - שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע, כענין שנאמר ומכה נפש בהמה ישלמה, תלמוד לומר לכם (כא:) לכם - ולא לכלבים, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אפילו נפש בהמה במשמע, אם כן, מה תלמוד לומר לכם - לכם ולא לנכרים. ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את הנכרים - מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך, ומוציא אני את הנכרים - שאין מזונותן עליך.